

професійна, наукова та технічна діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок.

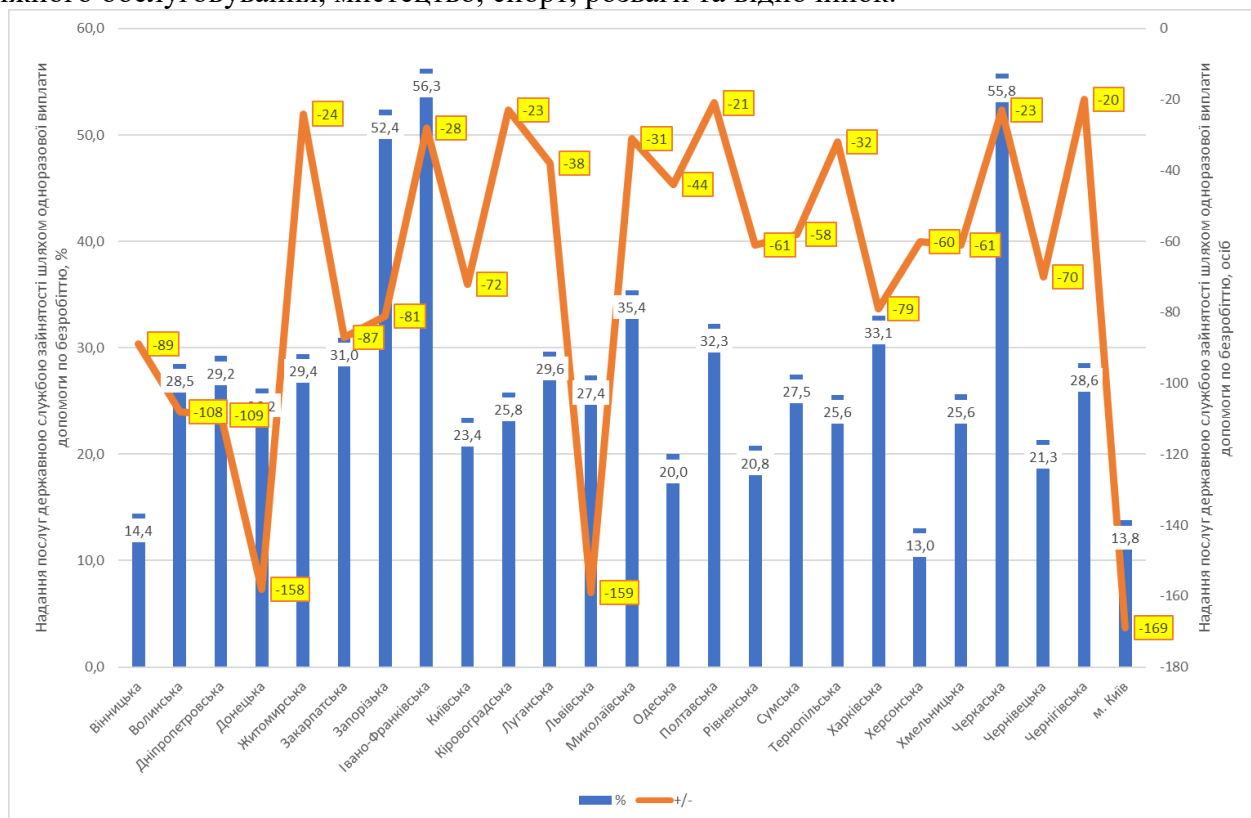

Рис. 1 Динаміка надання одноразової допомоги по безробіттю для організації безробітними підприємницької діяльності в 2019-2020 рр.

Отже, для підвищення ефективності надання одноразової допомоги по безробіттю слід орієнтувати підготовку бізнес-планів безробітними у сферах економічної діяльності, які найменше постраждали від коронавірусу.

Література

1. Кількість фізичних осіб – підприємців за регіонами. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Національні рахунки. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК: 336.22 : 332.1

Олена Сушкова

к.е.н., доцент кафедри митної справи,
Університет державної фіскальної служби України,
elenasushkova@ukr.net

Євгеній Осадчий

к.е.н., старший науковий співробітник
НДІ економічного розвитку,
ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана»,
osadhy@icloud.com

РОЛЬ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО БІЗНЕСУ У СПРІЯННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

ROLE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS IN PROMOTING THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE REGION

РОЛЬ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В СОЗДАНИИ УСЛОВИЙ ДЛЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

Анотація. Досліджено теоретично-практичні аспекти реалізації програм інноваційного розвитку регіону, визначена роль малих та середніх підприємств у створенні інноваційної екосистеми регіону.

Abstract. The authors of the thesis investigated the theoretical and practical aspects of the regional innovative development programs implementation, determined the role of small and medium-sized enterprises in the creation of the regional innovative ecosystem.

Аннотация. Исследованы теоретико-практические аспекты реализации программ инновационного развития региона, определена роль малых и средних предприятий в создании инновационной экосистемы региона.

В сучасних ринкових умовах однією з головних передумов динамічного соціально-економічного розвитку регіонів країни є повноцінне використання наявного потенціалу та активне впровадження інновацій. Успішна інноваційна політика держави може дозволити країні вийти на нові рівні соціально-економічного розвитку, натомість незбалансованість інструментів державного впливу можуть викликати кризові явища в економіці. У світовій та українській практиці було винайдено та реалізовано велику кількість механізмів і інструментів інноваційної політики, але вони не завжди були достатньо ефективними. Це зазвичай обумовлено тим, що національна політика намагається запровадити сталий досвід зарубіжних країн без врахування специфіки соціально-економічних відносин, що склалися на певній території, та рівня економічного, наукового, фінансового, матеріально-технічного потенціалу цієї території. Нехтування регіональною специфікою та особливостями розвитку окремих територій призводить до негативних політичних, економічних і соціальних наслідків.

Саме з метою врахування регіональної специфіки та стимулювання інноваційного розвитку регіонів у 2011 році Європейський Союз розробив та запровадив концепцію і політику SMART–спеціалізації регіонів (англ. Smart Specialisation Strategy) [1]. Ця концепція покликана на те, щоб створити сприятливі умови для інноваційного зростання економіки регіонів, враховуючи специфіку й рівень потенціалу кожного з них та забезпечуючи максимальну реалізацію й зміцнення цього потенціалу. При цьому ключовим драйвером реалізації цієї концепції на практиці є режим партнерства між представниками бізнесу, влади, науково-технічних установ та громадськості. Це досягається за рахунок того, що органи влади (на центральному і на регіональному рівнях) створює умови та стимули для поєднання в єдину інноваційну систему підприємців пріоритетних секторів економіки регіонів та науково-дослідних організацій, розробників, забезпечуючи всебічну підтримку та координацію такої співпраці. [2]

Останні роки в Україні йде активна робота по запровадженню концепції SMART–спеціалізації регіонів, але поки підходи щодо її застосування зводились переважно до банального копіювання європейських рекомендацій без будь-якої адаптації до українських реалій і без врахування специфіки економічного розвитку окремих її регіонів. Тому питання розробки гнучкого та дієвого механізму стимулювання інноваційного розвитку регіонів і ефективного використання його на практиці до сих пір залишається актуальним.

Спираючись на досвід Європейського Союзу, ключовою умовою успішної реалізації програм інноваційного розвитку в регіонах України повинно стати створення сприятливого бізнес-клімату та лібералізація взаємовідносин між місцевими органами влади і суб'єктами підприємницької діяльності. Враховуючи той факт, що в більшості регіонів України суттєву частку бізнес-середовища, а для західних регіонів країни основу їх економічного розвитку становить малий та середній бізнес, то одними із ключових учасників «інноваційної екосистеми» регіону повинні стати саме малі та середні підприємці. Необхідність орієнтації інструментів моделі SMART–спеціалізації регіонів України на представників малого та

середнього бізнесу обумовлена тим, що підприємства малого та середнього бізнесу за визначенням є більш гнучкими, мобільними та мають більшу швидкість адаптації, переналаштування до стрімко мінливої соціально-економічної ситуації та змін ринкової кон'юнктури в порівнянні з великим бізнесом. Вони здатні швидше реагувати на зміну попиту, переключитися на виробництво нової продукції і надання нових послуг, оперативніше скорочувати витрати, а швидкі зміни ринкової кон'юнктури та щільна конкуренція зобов'язують їх найкращим чином використовувати свої переваги та бути більш сприйнятливими до технічних новинок.

Завдяки цим характеристикам підприємства малого та середнього бізнесу можуть стати свого роду проміжною ланкою між крупними промисловими підприємствами регіону та науковими установами. Вони можуть виконувати роль «інкубаторів» для генерування та реалізації новаторських ідей і венчурних проєктів, які за умов успішної реалізації можуть бути масштабовані та запроваджені на крупних промислових об'єктах. Таким чином, співпраця крупних промислових підприємств з малими інноваційними підприємствами забезпечить першим вирішення новаторських питань в форматі аутсорсингу.

Малі та середні інноваційні підприємства можуть функціонувати або як самостійні підприємницькі структури, або як дочірні, структурні підрозділи науково-дослідних центрів чи університетів, що провадять активну науково-дослідну діяльність. При цьому, залежно від функціональної спрямованості у сфері інновацій, малі та середні інноваційні підприємства можуть виконувати чотири типи ролі: 1) *пошукач* – вищий ступінь інноваційної діяльності, здійснює розробку та запровадження новітніх, унікальних технологій та продуктів; 2) *інноватор* – систематично здійснює нововведення, але не завжди лідирує у сфері інновацій у своїй галузі; 3) *послідовник* – імітує нововведення, тобто переймає розробки інших підприємств; 4) *консерватор* – лише впроваджує інновації переважно з метою забезпечення конкурентоспроможності [3, стор.167].

Слід відмітити, що в розвинених країнах світу малі та середні підприємства успішно функціонують в масиві великих наукомістких виробництв, що конкурують між собою. Малі та середні інноваційні підприємства беруть на себе ризик із розроблення нових продуктів та технологій, із перетворення знань на товар [3, стор.167]. Так, в розвинених країнах світу понад 60% загальної кількості малих підприємств здійснюють інноваційну діяльність. Наприклад, в Канаді частка дрібних фірм складає 97% від числа всіх компаній, однією із основних сфер їх діяльності є наукомісткі галузі. При цьому влада приділяє значну увагу створенню сприятливих умов і стимулів для розвитку малих інноваційних підприємств.

Щодо української практики державної політики інноваційного розвитку регіонів, то в сучасних умовах особливого значення набуває забезпечення збалансованості інтересів держави, місцевої влади та економічних суб'єктів, лібералізації умов здійснення підприємницької діяльності, нівелювання зайвого втручання державних органів в діяльність підприємців, усунення необґрунтованих бар'єрів для інноваційного розвитку бізнесу. Лише за допомогою формування повноцінного партнерства можна забезпечити максимальне використання приватної ініціативи в пріоритетних сферах економіки регіону та активізації інноваційної діяльності. Одним із ключових інструментів вирішення цього завдання є побудова конструктивного та змістовного діалогу між владою і бізнесом та вироблення спільних рішень щодо стратегій та напрямів інноваційного розвитку окремого регіону. Але саме місцеві органи влади повинні стати тим центром управління, якій зможе, по-перше, об'єднати та консолідувати підприємницькі структури – великі підприємства та малий і середній інноваційний бізнес – навколо пріоритетної мети інноваційного розвитку регіону, а по-друге, координувати таку співпрацю за рахунок встановлення стандартів та правил гри для учасників «інноваційних екосистем регіону» та з метою досягнення цілей інноваційного розвитку. Дієвим інструментом вирішення цих завдань може бути проведення бізнес-ярмарок або створення стартап-майданчиків, які можуть слугувати місцем для комунікації місцевої влади, великого та малого і середнього бізнесу, пошуку потенційних партнерів, інвесторів, представлення власних ідей тощо.

Крім цього, місцеві органи влади можуть сприяти посиленню партнерських відносин серед учасників «інноваційних екосистем» регіону в результаті забезпечення фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання і фінансування проектів регіонального інноваційного розвитку. Це може бути здійснено як за рахунок використання фінансових ресурсів, які завдяки фіскальній децентралізації регіони отримують у вигляді податків і зборів, або інших джерел доходів, так й за рахунок залучення коштів матеріально-технічної допомоги, інвестицій або запровадження регіональних програм пільгового кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу [4]. Інший варіант фінансової підтримки проектів інноваційного розвитку регіону є надання податкових пільг суб'єктам господарювання, які є учасниками цих проектів (місцевого індустріального парку чи технопарку). Але при цьому слід враховувати той факт, що надання податкових пільг інноваційним підприємствам за умов відсутності інноваційної інфраструктури найчастіше призводить до фіктивної інноваційної діяльності. Тому ще одне питання, яке повинно бути вирішено на місцевому рівні, це створення розвинутої інфраструктури (виробничої, фінансової, кадрової).

Слід також відмітити, що в якості економічного ефекту від фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання місцеві органи влади отримують не тільки успішне досягнення цілей інноваційного розвитку регіону. Стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва через активне залучення їх до «інноваційної екосистеми» регіону дасть позитивний ефект і в наповненні дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок збільшення надходжень від єдиного податку та податку на доходи фізичних осіб, що ще більше підвищить фінансову спроможність та забезпеченість органів місцевого самоврядування у виконанні програм регіонального розвитку.

Таким чином, подальше підвищення ролі малого та середнього бізнесу у сприянні інноваційного розвитку регіонів України повинно відбуватись в напрямку покращення бізнес-клімату та побудови партнерських відносин між місцевими органами влади та представниками великого і малого бізнесу, розбудови інституційного середовища та бізнес-інфраструктури, забезпечення фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання з урахуванням стратегічних пріоритетів розвитку регіону. У довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіону та розвитку його конкурентних переваг.

Література

1. European Commission. Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS 3). May 2012. 122 p. URL : <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/84453/RIS3+Guide.pdf/fceb8c58-73a9-4863-8107-752aef77e7b4> (дата звернення: 17.03.2021).
2. Смарт-спеціалізація в Україні – якою має бути цільова модель. INDUSTRY4UKRAINE : платформа промислових та хайтек секторів. 7 Лютого, 2021. URL : <https://www.industry4ukraine.net/publications/smart-speczializacziya-v-ukrayini-yakoyu-maye-buty-czilova-model> (дата звернення: 17.03.2021).
3. Чухрай Н. І., Лісовська Л. С. Управління інноваціями : навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. 277 с.
4. Як держава підтримує розвиток територій у 2019 році – посібник від експертів / Он-лайн портал «Децентралізація дає можливості». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11398?page=4> (дата звернення: 17.03.2021).